

ՀՅՈՒՄԱՆ
ՌԱՅԹՄ
ՀԱՌԻՄ
Երևան

ԻՐԱՎԱՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ՀԵՂԱՓՈՒԽԱԿԱՆ ԳՈՐԾՆԹԱՅՆԵՐՈՒՄ

ՀԱՏՈՒԿ ԶԵԿՈՒՅՑ

ԻՐԱՎԱՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՆԵՐՈՒՄ

Հյոււման ռայթս հաուս Երևանի
հատուկ գեկույցը

Երևան, 2018 թ.

Շապիկի լուսանկարը վերցված է
ՀՀ Կառավարության gov.am կայքից

Բովանդակություն

Նախաբան	3
Ուսանողների իրավունքների սահմանափակումները. ճշումներն ու բռնության դեպքերը	4
Կանանց իրավունքների պաշտպանների թիրախավորումը և նրանց խտրականացումը	6
ՉԼՄ-ներին և լրագրողներին խոչընդոտելու դեպքերը	8
Փաստաբանների աշխատանքը խոչընդոտելու դեպքերը	10
ԼԳԲՏ իրավունքների պաշտպանների թիրախավորումը, գործունեությունը խոչընդոտելու դեպքերը	11
ՄԻԱՎ-ով ապրող անձանց իրավունքների պաշտպանների գործունեության պայմանները	12
Բնապահպանների նկատմամբ ճշումները և թիրախավորելու դեպքերը	13
Խաղաղաշինական գործունեություն իրականացնողների նկատմամբ ճշումները	14
Վերջաբան	15

Լուսանկարը՝ Նազիկ Արմենյանի/4Plus

Նախաբան

Հաշվի առնելով 2018 թվականի ապրիլ-մայիս ամիսներին Հայաստանում տեղի ունեցած նշանակալից իրադարձությունները, մասնավորապես՝ «Թավշյա հեղափոխությունը» և դրան նախորդած ու հաջորդած գործընթացները, «Հյուսիսային հարավային» իրավապաշտպան ոչ առևտրային կազմակերպությունների միությունը ներկայացնում է «Իրավապաշտպանները հեղափոխական գործընթացներում» վերտառությամբ հատուկ զեկույցը: Ձեկույցն անդրադառնում է սույն թվականի մարտի 31-ից մինչ օգոստոսի 17-ն ընկած ժամանակահատվածում¹ Հայաստանում տեղի ունեցած ներքաղաքական իրադարձություններին՝ դիտարկելով դրանք իրավապաշտպանների, ակտիվիստների ու լրագրողների գործունեության, այդ գործունեությունը խոչընդոտելու և (կամ) սահմանափակելու, ինչպես նաև առանձին խմբերի ներկայացուցիչներին թիրախավորելու դեպքերի համատեքստում: Ձեկույցը մասնավորապես առնչվում է ուսանող-ակտիվիստների, կին իրավապաշտպանների ու ակտիվիստների, վերոնշյալ իրադարձությունները լուսաբանող լրագրողների, այդ անձանց շահերի պաշտպանությունը ստանձնած փաստաբանների, ՄԻԱԿ-ով ապրող անձանց, ԼԳԲՏ անձանց իրավունքների պաշտպանների, բնապահպանների, ինչպես նաև խաղաղաշինական գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների ու անհատների գործունեությանը: Նշված խմբերի գործունեությունը սահմանափակելու, խոչընդոտելու, նրանց թիրախավորելու կոնկրետ դեպքերի նկարագրությունից բացի, զեկույցը ներկայացնում է նաև հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի ունեցած իրադարձություններում նրանց ունեցած դերն և մասնակցության դրդապատճառները, հեղափոխությունից հետո նրանց առջև ծառայած մարտահրավերներն ու խնդիրները, ինչպես նաև առանձին ոլորտներում արձանագրված դրական տեղաշարժերը:

¹ Մարտի 31-ին ԱԺ Ելք խմբակցության պատգամավոր Նիկոլ Փաշինյանը քայլարշավ սկսեց՝ ընդդեմ Սերժ Սարգսյանի կառավարման երրորդ ժամկետի, իսկ օգոստոսի 17-ին լրացավ Նորընտիր կառավարության (զեկույցը կազմվելու պահին՝ կառավարության) գործունեության 100-րդ օրը:

Ուսանողների իրավունքների սահմանափակումները. ճնշումներն ու բռնության դեպքերը

Լուսանկարը՝ Նելլի Շիշմանյանի/4Plus

Ուսանողներն ակտիվորեն մասնակցել են հեղափոխական գործընթացներին: Ավելին, նրանցից շատերի կարծիքով՝ հենց իրենց մասնակցությունն է ազդակ դարձել, որ հասարակության ավելի լայն զանգվածներ ընդգրկվեն հեղափոխական գործընթացներում:

Հեղափոխական պայքարում ուսանողների ներգրավման պատճառները տարբեր են եղել՝ երկրում տիրող ներքաղաքական իրավիճակը՝ ընդհանրապես, և կրթության համակարգում առկա խնդիրները՝ մասնավորապես: Հեղափոխության օրերին ուսանող-ակտիվիստների հիմնական խնդիրը եղել է ուսանողներին հնարավորիսս իրազեկելը և բողոքի ակցիաներին նրանց մասնակցությունը համակարգելը:

Հատկապես ուսանող-ակտիվիստները հեղափոխության օրերին եղել են ոստիկանների թիրախում. նրանք ենթարկվել են տարատեսակ ճնշումների, խոչընդոտվել է հավաքների մասնակցելու նրանց իրավունքը: Այսպես՝ ապրիլի 17-ին, այսպես կոչված՝ «փողոցները փակելու ակցիաների» ժամանակ ոստիկանները թիրախավորել են ուսանող-ակտիվիստներ Վահան Կոստանյանին ու Դավիթ Պետրոսյանին՝ որպես ակցիաների համակարգողների: Նշված օրը ոստիկաններն Իսահակյանի արձանի տարածքից՝ ոչ երթևեկելի հատվածից, ուսանողներին, այդ թվում Վահանին ու Դավիթին, ուժի կիրառմամբ մտցրել են մեքենաներն ու տարել՝ խախտելով նրանց խաղաղ, առանց զենքի ժողովներ և հանրահավաքներ

անցկացնելու իրավունքը: Նախատեսված 3 ժամի փոխարեն ոստիկանական բաժանմունքում ուսանողները պահվել են 9 ժամից ավելի, ինչը, սակայն, չի արտացոլվել կազմված արձանագրություններում: Բերման ենթարկելիս ոստիկանները չեն ներկայացել և չեն նշել ուսանողներին բերման ենթարկելու պատճառները: Նշված օրը բերման են ենթարկվել ընդհանուր թվով 14 ուսանողներ («Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» ՀԿ):

Ուսանող-ակտիվիստների նկատմամբ ճնշումները շարունակվել են նաև ապրիլի 17-ից հետո: Հաջորդ օրը՝ ապրիլի 18-ին, ոստիկանները փորձել են ևս մեկ անգամ Դավիթին բերման ենթարկել, բայց չեն հաջողել: Իսկ ավելի ուշ՝ ապրիլի 20-ին, ոստիկանությունը հայտարարություն է տարածել՝ նշելով, որ ակցիաների որոշ մասնակիցներ, այդ թվում՝ Վահան Կոստանյանը, ակնհայտորեն նպատակ ունեն բախումներ հրահրել քաղաքացիների և իրենց ծառայողական պարտքը կատարող ոստիկանների միջև: Նշված հայտարարության պատճառով Վահանը ստիպված է եղել մեկ օրով անցնել ընդհատակ: Ըստ նրա՝ այդ օրերին իր հեռախոսը գաղտնալսել են, անգամ հետևել իրեն: Իսկ Դավիթ Պետրոսյանի նկատմամբ եղել է նաև հարձակման դեպքեր թե՛ ոստիկանական բաժանմունքում, թե՛ դրանից դուրս՝ անհայտ անձանց կողմից²:

Հոգեբանական ճնշում գործադրելու դեպքեր են գրանցվել կին ուսանող-ակտիվիստների նկատմամբ: Այսպես, ապրիլի 17-ին ոստիկանության բաժին բերման ենթարկվածների մեջ եղել է նաև Գոհարիկ Տիգրանյանը: Ինչպես պատմում է Գոհարիկը, ոստիկանները դիմելով բերման ենթարկված կին ակտիվիստներին՝ ասել են. «Աղջիկ եք, չե՞ք ամաչում»³:

Իսկ տնտեսագիտական համալսարանի մոտ գրաֆիտի (որմնասախշ) անելիս քաղաքացիական հագուստով ոստիկանը հետևից մոտեցել է Հայարփի Բաղդասարյանին ու խփել է ձեռքին, կոտրել ու տարել տրաֆարետը: Մեկ այլ դեպքում՝ ապրիլի 12-ին, երբ գրաֆիտի անելուց հետո գնացել է համալսարան՝ տրաֆարետը ձեռքին, համալսարանի աշխատակից Լյովա Առուստամյանը մոտեցել, քաջբշել ու պատռել է տրաֆարետը՝ պատճառաբանելով, թե «փորձում է կանխել համալսարանի տարածքում գրաֆիտի անելու՝ Հայարփիի մտադրությունը»: Նման մտադրություն, սակայն, նա չի ունեցել: Հայարփիին նույնիսկ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ ծանուցում է ուղարկվել՝ գրաֆիտի անելու համար, բայց դրան ընթացք չի տրվել:

Ուսանող-ակտիվիստների նկատմամբ նաև վարչական ճնշումներ են կիրառվել, մասնավորապես՝ Հայարփիի ու նրա առավել ակտիվ ընկերների անունները ներառել են համալսարանից հեռացվողների ցուցակում:

² Մանրամասները տես ստորև՝ «Փաստաբանների աշխատանքը խոչընդոտելու դեպքերը» հատվածում:

³ Ոստիկաններին հատկապես զայրացրել է այն, որ ողջիկներից ոմանք հրաժարվել են ոստիկաններին հայտնել իրենց անունները:

Կանանց իրավունքների պաշտպանների թիրախավորումը և նրանց խտրականացումը

Հեղափոխության ընթացքում բավական ակտիվ են եղել նաև կին իրավապաշտպաններն ու ակտիվիստները: Նրանց մասնակցությունը դրսևորվել է տարբեր ձևերով՝ փողոցներ փակելով, հավաքներ, երթեր և այլ ակցիաներ իրականացնելով: Այսպես օրինակ՝ նրանք կազմակերպել են «կանանց երթ», որի ընթացքում ֆեմինիստական կարգախոսներ են վանկարկել, ֆեմինիստական պաստառներ բարձրացրել: Կին-ակտիվիստները նաև մեծապես օգտագործել են սոցիալական ցանցերը. նրանց կողմից ստեղծված ֆեյսբուքյան զրուցարանը՝ «Աղջիկնոց»-ը, մասնավորապես, արդյունավետ հարթակ է եղել քննարկումներ կազմակերպելու, անելիքները պլանավորելու, կարգախոսներ մշակելու համար:

Խոսելով հեղափոխության օրերին կին ակտիվիստների դերի մասին՝ Լարա Ահարոնյանը, օրինակ, նշում է, որ սկզբնական շրջանում ակցիաներին մասնակցել է որպես դիտորդ՝ նպատակ ունենալով պարզապես արձանագրելու ակցիաների ու հանրահավաքների ժամանակ բռնության դեպքերը, հատկապես՝ կանանց նկատմամբ: Հետո արդեն սկսել է ակցիաներին մասնակցել որպես ակտիվիստ: Այս առումով բավական հետաքրքիր նկատառում է անում հարցազրույց տված կանանցից մեկը՝ նշելով, որ այդ օրերին դժվար էր տարբերակել «ակտիվիստին»՝ «ոչ-ակտիվիստից», իսկ ինքն անձամբ ցույցերին մասնակցել է ոչ թե որպես «ակտիվիստ», այլ՝ «ժողովրդի ներկայացուցիչ»:

Այդ օրերին նաև կին-ակտիվիստների նկատմամբ խտրական վերաբերմունք է կիրառվել, ինչպես նաև՝ հոգեբանական ճնշում գործադրվել՝ նպատակ ունենալով սահմանափակել հանրահավաքներին և այլ ակցիաներին նրանց մասնակցելու հնարավորությունը: Նման մի դեպք է մտաբերում կին ակտիվիստներից մեկը, երբ Աբովյան քաղաքից նախատեսվող ավտոերթի ժամանակ, օգտվելով կանանց փոքրաթիվ լինելու հանգամանքից, մի քանի տղամարդիկ փորձել են հոգեբանորեն ճնշել կանանց, որպեսզի նրանք չմասնակցեն ակցիային: Մեկ այլ դեպք էլ Լարա Ահարոնյանն է պատմում, երբ իրեն ոստիկանության

բաժին տեղափոխությունը հետո ասել են. «Դու տանը գործ չունե՞ս, երեխաներ չունե՞ս, որ փողոց ես փակում»:

Ոստիկանության կողմից եղել են նաև կանանց արտաքինի վերաբերյալ ոչ պարկեշտ մեկնաբանություններ անելու դեպքեր: Մասնավորապես՝ ակցիաներին մասնակից կանանցից մեկին բերման ենթարկելու դեպքերից մեկի ժամանակ մեքենայի մեջ մի մայրը հարցրել է՝ «Հիմա դու աղջի՞կ ես, թե՞ տղա»՝ ակնարկելով նրա կարճ սանրվածքը: Դրան ի պատասխան՝ բերման ենթարկված կինն ասել է՝ «փորձիր գուշակել երեք տարբերակից», մայրը պատասխանել է՝ «Լեզվիդ ես տալիս» ու նրան փակել խցում:

Կին-ակտիվիստները խտրական վերաբերմունքի են արժանացել նաև համաքաղաքացիների կողմից՝ իբր «կանանց ոչ հարիր» վարք դրսևորելու պատճառով: Այսպես, ինչպես հարցազրույց տված կանանցից մեկն է պատմում, երբ, հետևելով տղամարդկանց օրինակին, իրենք ևս մի քանի կանանցով որոշել են «բլոտ խաղալ», մի խումբ քաղաքացիներ մոտեցել ու նրանց ինդրել են չխաղալ՝ ասելով, թե «դա տգեղ է»: Իսկ «ճանապարհները փակելու ակցիաների» ժամանակ էլ, ըստ նրա, նույնիսկ երբ մեքենայի ճանապարհը փակողները կանայք են եղել, վարորդներն իրենց դժգոհություն-պահանջներն ուղղել են տեղում գտնվող տղամարդկանց՝ անտեսելով կանանց: Կին ակտիվիստներից մեկի բնորոշմամբ էլ՝ կանայք, փաստացի, չեն ընկալվել որպես «պայքարող», իսկ հարթակից հնչող կանանց ելույթները սակավ լինելուց բացի, նաև առանձնապես չեն ողջունվել հանրության կողմից:

Այդ օրերին, ըստ Լարա Ահարոնյանի, նաև արձանագրվել են նաև սեռական բռնության դեպքեր. մասնավորապես՝ երկու կին դիմել են Սեռական բռնության ճգնաժամային կենտրոն՝ սեռական ոտնձգության ենթարկվելու պատճառով:

Հեղափոխությունից հետո կին ակտիվիստների նկատմամբ անհանդուրժողականության դրսևորումները շարունակվել են առցանց տիրույթում: Դրան ավելացել է նաև նրանց վերաբերյալ ապատեղեկատվության տարածումը, ինչը կին ակտիվիստներին թիրախավորելուց բացի նպատակ է ունեցել վարկաբեկելու Նիկոլ Փաշինյանի շարժումը: Հարցազրույց տված կանանցից մեկի խոսքով՝ կանանց թիրախավորման առումով «վտանգն այժմ ավելի մեծ է», քան ապրիլ-մայիս ամիսներին. «մանիպուլյացիոն մեխանիզմների կիրառման արդյունքում հոմոֆոբիայի ու կնատյացության ալիք է նկատվում, ինչն իր հերթին հանգեցնում է թիրախավորման արդեն առցանց հարթակում»:

ՉԼՄ-ներին և լրագրողներին խոչընդոտելու դեպքերը

Հեղափոխության ընթացքում լրագրողները մեծ դեր են խաղացել տեղեկատվության ազատության ապահովման գործում և այդպիսով իրենց ներդրումն ունեցել հեղափոխության հաղթանակում: Թեև լրագրողները որոշակիորեն կաշկանդված են եղել նախկին իշխանությունների «հնարավոր գործողություններից» (լրագրող), դա, սակայն, չի նսեմացնում հեղափոխության օրերին լրագրողների կատարած աշխատանքի կարևորությունը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում լրագրողների աշխատանքի արդյունավետությանը մեծապես նպաստել է «քաղաքացի-լրագրող համագործակցության» գործունը: Օրինակ, քաղաքացիները պարբերաբար հանրապետության տարբեր վայրերից լրատվամիջոցներին տեսանյութեր են տրամադրել, որպեսզի նրանք դրանք հրապարակեն, դրանց հիման վրա լուսաբանեն դեպքերը: Ըստ լրագրողներից մեկի՝ սա կարևոր հանգամանք է, քանի որ ակցիաների բազմաթիվության պատճառով լրագրողները ֆիզիկապես ի վիճակի չէին ներկա գտնվելու իրադարձությունների բոլոր կարևոր կետերում և հավասարապես լուսաբանելու դրանք: Այդուհանդերձ, վերոնշյալ համագործակցությունը «ոչ թե լրագրողներին վստահելու արդյունք էր, այլ առավելապես Նիկոլ Փաշինյանին և հեղափոխությանն օժանդակելու միջոց (լրագրող):

Հեղափոխության օրերին առավելապես կարևոր է եղել ոչ ավանդական՝ առցանց մեդիայի դերը, որն ավելի շատ վստահություն է վայելել հասարակության շրջանում հաշվետու ժամանակահատվածում, քան ավանդական մեդիան: Ինչպես նշում է մեկ այլ լրագրող, մարդիկ այդ օրերին ավելի շատ վստահել են ինտերնետային «ուղիղ եթերներին»: «Կարող ենք ասել, որ ի վերջո ինտերնետը հաղթեց, հեռուստատեսությունը՝ պարտվեց», - ավելացնում է լրագրողը: Վերոնշյալը պայմանավորված է եղել մասնավորապես այն հանգամանքով, որ Նիկոլ Փաշինյանն անձամբ ֆեյսբուքյան իր էջը, այդ թվում ուղիղ եթերների միջոցով, լայնորեն օգտագործել է հանրությանը տեղեկատվություն փոխանցելու, երթերը և ցույցերը կազմակերպելու ու համակարգելու համար:

Այդ օրերին լրագրողների գործունեությունը խոչընդոտելու և սահմանափակելու մի շարք դեպքեր են արձանագրվել: Մասնավորապես՝ սահմանափակվել են լրագրողներ Տիրայր Մուրադյանի, Նաիրա Բուլղադարյանի, Արտակ Խուլյանի և այլոց գործունեությունը: Թեպետ դժվար է ասել, որ նշված բոլոր դեպքերը ուղղորդված են եղել և (կամ) նրանք թիրախավորված են ելել որպես լրագրողներ (լրագրող):

Այսպես, լրագրող Տիրայր Մուրադյանի գործունեությունը խոչընդոտելու երկու դեպք է գրանցվել: Առաջինի ժամանակ լրագրողը «խնդիր է ունեցել» քաղաքացիական հագուստով անձանց հետ: Իսկ երկրորդ դեպքում՝ նրան բերման ենթարկելու փորձ են արել Կոտայքի մարզի ոստիկանության բաժնի պետի հրամանով, սակայն երբ ոստիկաններն իմացել են, որ նա լրագրող է, իջեցրել են մեքենայից: Նշված երկու դեպքերի առիթով Էլ հարուցվել են քրեական գործեր՝ լրագրողի գործունեությանը միջամտելու փաստի առնչությամբ: Քրեական գործերի քննությունը հարցազրույցը տալու պահին շարունակվում էր:

Հեղափոխության օրերին լրագրողներն իրենց մասնագիտական պարտքը կատարել են նաև վտանգավոր իրավիճակներում: Լրագրողների համար վտանգավոր իրավիճակներ ստեղծ-

վել են մասնավորապես Երևանի Արցախի պողոտայից Նիկոլ Փաշինյանին «բերման ենթարկելու» ժամանակ առաջացած իրարանցման, ինչպես նաև «փակված» փողոցներում ոստիկանների, «սադրիչների», փողոցների արգելքները հաղթահարել ցանկացող քաղաքացիների գործողությունների պատճառով (լրագրող): Ընդհանուր առմամբ՝ բողոքի ակցիաների զանգվածային և ապակենտրոնացված լինելու պատճառով ոստիկանները ֆիզիկապես հնարավորություն չեն ունեցել «գործելու» բոլոր լրագրողների դեմ, դրանով իսկ այդ օրերի ակցիաները տարբերվել են սմանատիպ այլ ակցիաներից, ինչպես օրինակ՝ «Էլեկտրիկ Երևանից (լրագրող):

Հեղափոխությունից հետո գործող իշխանությունների հասցեին հնչող քննադատությունների հանդեպ անհանդուրժողականությունը հանրության շրջանում աճել է: Ուստիև լրագրողները կարևոր են համարում, որ լրատվամիջոցներն ու լրագրողներն ինքնագրաքննությամբ չզբաղվեն՝ տեղի տալով քաղաքացիների քննադատություններին: Ըստ լրագրողներից մեկի՝ ինքնագրաքննությանը նպաստող հանգամանք է նաև այն, որ մեդիան ընդհանուր առմամբ դրական է տրամադրված ներկայիս իշխանությունների հանդեպ:

Լրատվական դաշտում նաև դրական տեղաշարժեր են նկատվել, մասնավորապես՝ «խմբագրական ազատությունը» հատկապես հեռարձակվող լրատվամիջոցների պարագայում աճել է (լրագրող): Բացի այդ, լրատվական դաշտը թևակոխել է «փոխակերպումների փուլ», և, ըստ լրագրողների, հարմար առիթ է ստեղծվել ոլորտում կատարելու օրենսդրական փոփոխություններ՝ այն ավելի թափանցիկ դարձնելու (օրինակ, լրատվամիջոցների սեփականատերերի վերաբերյալ տեղեկատվությունը հանրայնացնելով) և ոլորտում մենաշնորհների առկայությունը բացառելու նպատակով:

Փաստաբանների աշխատանքը խոչընդոտելու դեպքերը⁴

Հաշվետու ժամանակահատվածում խոչընդոտվել են նաև ոստիկանության բաժանմունք բերված քաղաքացիների պաշտպանությունը կամավոր հիմունքներով ստանձնած փաստաբանների գործունեությունը: Օրինակ, 2018 թվականի ապրիլի 17-ին փաստաբան Հայկուհի Հարությունյանին ոստիկանության Նոր-Նորքի բաժնում մոտ 40 րոպե թույլ չեն տվել ներս մտնել ոստիկանության բաժին: Միայն Մարդու իրավունքների պաշտպանի արագ արձագանքման խմբի միջամտությունից հետո է փաստաբանը կարողացել մուտք գործել շենք: Նույն ոստիկանության բաժնում մեկ այլ փաստաբան՝ Արաքս Մելքոնյանին և նրա պաշտպանյալ Դավիթ Պետրոսյանին արգելել են դուրս գալ ոստիկանության բաժնից: Այնուհետև, երբ Դավիթ Պետրոսյանը փորձել է լուսամուտից տեղեկություններ տրամադրել դրսում սպասող լրագրողներին, ոստիկանության աշխատակիցները հարձակվել են նրա վրա, բռնի ուժով քաշքշել: Իսկ 2018 թվականի ապրիլի 18-ին ոստիկանության Մասիվի բաժնում բերման ենթարկվածները պահվել են ոստիկանության աշխատակիցների սենյակներում, որտեղ անհրաժեշտ թվով աթոռներ չեն եղել, և բերման ենթարկվածները նստելու հնարավորություն չեն ունեցել:

Ոստիկանության Նոր-Նորքի բաժնում փաստաբան/ները իր աշխատանքը ստիպված եղել կատարել անբարենպաստ և ճնշող միջավայրում: Օրինակ, ոստիկանության աշխատակցի սենյակում վարչական վարույթ կազմելու աշխատանքն իրականացվել է ոչ թե անհատապես, այլ միաժամանակ 3-5 բերման ենթարկված անձի մասնակցությամբ: Իսկ երբ փաստաբանը խնդրել է ոստիկանության աշխատակցուհուն բացել լուսամուտը, վերջինս պատասխանել է. «Սա իմ աշխատասենյակն է, ես կանեմ այն, ինչ ես եմ նպատակահարմար գտնում»: 2018 թվականի ապրիլի 19-ին էլ ոստիկանության Կենտրոն բաժնում հրաժարվել են արձանագրել Դավիթ Պետրոսյանի մարմնական վնասվածքները: Այնուհետև, խոչընդոտվել է փաստաբան Արաքս Մելքոնյանի կողմից Դավիթ Պետրոսյանի մարմնական վնասվածքները արձանագրելու գործընթացը:

Իսկ 2018 թվականի ապրիլի 19-ին ժամը 16:50-ի սահմաններում մի խումբ անձինք (մոտ 20 մարդ) հարձակվել են փաստաբան Արաքս Մելքոնյանի և նրա պաշտպանյալ Դավիթ Պետրոսյանի վրա և նրանց ծեծի ենթարկել Սրբ. Գրիգոր Լուսավորիչ հիվանդանոցի բակում:

⁴ Ավելի մանրամասն տե՛ս «Հաշվետվություն՝ 2018 թվականի ապրիլի 13-20-ը խաղաղ հավաքների ընթացքում տեղի ունեցած մարդու իրավունքների խախտումների մասին», «Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» հասարակական կազմակերպություն, 2018, <http://prwb.am/new/hy/2018/04/20/2018-13-20/>:

ԼԳԲՏ իրավունքների պաշտպանների թիրախավորումը, գործունեությունը խոչընդոտելու դեպքերը

Ապրիլ-մայիս ամիսներին Երևանում տեղի ունեցած հեղափոխական շարժման ընթացքում ԼԳԲՏ ցուցարարները ոստիկանության կողմից արժանացել են տարբերակված, կանխակալ վերաբերմունքի: Մասնավորապես, դեպքեր են եղել, երբ նրանց բերման են ենթարկել իրենց ենթադրյալ սեռական կողմնորոշման պատճառով: Ինչպես պատմել է գիտնական, ակտիվիստ Վարդան Համբարձումյանը, երբ իրենք մի խումբ մարդկանցով փողոց են փակել, ոստիկանները միայն իրեն են բերման ենթարկել: Ցուցարարներից մեկը նույնիսկ հետաքրքրվել է՝ ինչու են միայն նրան (Վարդանին) տանում՝ առաջարկելով իրեն էլ բերման ենթարկել, ոստիկանները պատասխանել են՝ «դու նորմալ տղա ես, դրա համար քեզ չենք տանում, իսկ ինքը... չասենք՝ ինչ ա, ստեղ լիքը աղջիկ կա»: Վարդանի խոսքով՝ մեքենայում իրեն ծեծել են, թքել վրան՝ ասելով, թե այդպիսով «փչացնում են իրեն»:

Եղել են դեպքեր, երբ ոստիկանները մարդկանց արտաքինի վերաբերյալ ոչ պատշաճ մեկնաբանություններ են արել: Մասնավորապես Դիանա Կարապետյանը պատմել է, որ ոստիկանների հետ վիճաբանության ժամանակ, իրեն ասել են՝ «գնա, պիրսինգդ հանի՝ նոր խոսա», իսկ մեկ այլ դեպքում ոստիկանը հետաքրքրվել է՝ արդյոք Դիանան աղջիկ է, թե՞ տղա:

Հասարակության կողմից ևս ԼԳԲՏ ցուցարարները վատ վերաբերմունքի են արժանացել: Ցուցարար Մխիթար Երիցյանն օրինակ պատմել է, որ ցուցարարները տեսնելով իր տրանսգենդեր ընկերոջն՝ ասել են. «Վախ, հորս արև, Էս ո՞վ ա: Սրանք գնում են սաղ օր ստեղ-ընդեղ, պատերի տակ ինչ ասես՝ անում են, Էսօր Էկել են ստեղ»: Այդուհանդերձ, ԼԳԲՏ ակտիվիստների խոսքով՝ հիմնականում համերաշխ մթնոլորտ է տիրել:

Արդեն իշխանափոխությունից հետո Հանրապետական խմբակցությունը, Ծառուկյան դաշինքը, հոգևորականները, ինչպես նաև հասարակության «հակագեյ» մի խավ ակտիվորեն շահարկել են ԼԳԲՏ մարդկանց թեման՝ ընդդեմ նոր իշխանությունների: Մասնավորապես՝ ՀՀԿ-ից ակտիվ է եղել ԱԺ փոխխոսնակ Էդուարդ Շարմազանովը, որը նախատեսում է փոփոխություններ անել երեխաների իրավունքների պաշտպանության օրենքում արգելելով «սեռական փոքրամասնությունների» քարոզը անչափահասների շրջանում: Ծառուկյան դաշինքի պատգամավոր, դասախոս Գևորգ Պետրոսյանն էլ ասելության խոսք ու հանցագործության կոչ պարունակող մի քանի գրառումներ է արել՝ հայիոյանքներով համեմված: Նա մասնավորապես հորդորել է «չհաղործել և վտարել ԼԳԲՏ անձանց Հայաստանից»:

ՄԻԱՎ-ով ապրող անձանց իրավունքների պաշտպանների գործունեության պայմանները

Հեղափոխության ընթացքում և դրանից հետո ՄԻԱՎ-ով ապրող անձանց իրավունքների պաշտպանների իրավունքների սահմանափակման ու գործունեության խոչընդոտման դեպքեր չեն արձանագրվել («Իրական աշխարհ, Իրական մարդիկ» ՀԿ): Ընդհակառակը՝ որոշ դրական փոփոխություններ են նկատվել, մասնավորապես՝ նոր ձևավորված կառավարության կազմում ոլորտին քաջատեղյակ մարդկանց են նշանակվել: Այսպես, նորանշանակ նախարար Արսեն Թորոսյանը աշխատել է Իրական աշխարհ, Իրական մարդիկ ՀԿ-ում, իսկ փոխնախարար Լենա Նանուշյանը՝ UNAIDS-ում, և երկուսն էլ քաջատեղյակ են ոլորտի խնդիրներին: Ոլորտի խնդիրները քննարկելու նպատակով նաև առաջին անգամ հանդիպում է կազմակերպվել փոխնախարարի հետ, որի ընթացքում քննարկվել է ՄԻԱՎ-ի հետ առնչվող ծառայությունների ապակենտրոնացման անհրաժեշտության հարցը: Ընդհանուր առմամբ, կարելի է ասել, որ համագործակցությունը պետական կառույցների հետ նոր թափ է ստացել: Կարևոր է հատկապես ՀՀ քրեական օրենսգրքի 123-րդ հոդվածի (ՄԻԱՎ հարուցիչով վարակելը) առնչությամբ UNAIDS-ի առաջարկությունների ընդգրկումն օրենսդրական փոփոխությունների փաթեթում, որի ընդունման դեպքում նշված արարքն ապաքրեականացվելու է:

Բնապահպանների նկատմամբ ճնշումները և թիրախավորելու դեպքերը

Հեղափոխական գործընթացներին մասնակցել են նաև բնապահպան-ակտիվիստները: Այդ օրերին եղել են նրանց գործունեությանը խոչընդոտելու, իսկ կին բնապահպանների պարագայում՝ նաև թիրախավորման դեպքեր: Ինչպես բնապահպաններից մեկն է նշում, իր պայքարի ողջ ընթացքում իր ծանոթների ու ընկերների միջոցով իրեն հաճախ են «խորհուրդ տվել» դադարեցնել գործունեությունը: Մեկ այլ բնապահպանի դեպքում էլ, ինչպես ինքն է նշում, ֆեյսբուքյան կեղծ էջերի միջոցով Ամուլսարը շահագործող «Լիդիան» ընկերության կողմնակիցները բազմիցս անձնական ու սեռական բնույթի վիրավորանքներ են հրապարակել իր հասցեին՝ նպատակ ունենալով «կոտրել իրեն»: Նշված անձանց բացահայտելու և պատասխանատվության կանչելու նպատակով բնապահպանը դիմել է ոստիկանություն, բայց ընդհանուր առմամբ այդ գրառումներին լուրջ չի վերաբերվում հասկանալով դրանց իրական նպատակը:

Բնապահպաններից մեկի խոսքով՝ «Լիդիան» ընկերության կողմից նաև բազմիցս շահարկվել է փաստը, որ տեղի բնակիչների հետ Ամուլսարի մոտ հերթապահում են նաև կանայք՝ այդպես փորձելով կոնֆլիկտ հրահրել բնակիչների ու ակտիվիստների միջև:

Առցանց հարթակում հեղափոխությունից հետո բնապահպան-ակտիվիստներին թիրախավորելու դեպքերը շատացել են: Այսպես, մասնավորապես «պատվիրված» հրապարկումների, ինչպես նաև սոցիալական ցանցերում կեղծ էջերի միջոցով բնապահպան-ակտիվիստների վերաբերյալ ապատեղեկատվություն է տարածվում նպատակ ունենալով թուլացնել պայքարը (բնապահպան): Այդուհանդերձ, հեղափոխությունն իր հետ նաև դրական փոփոխություններ է բերել: Հեղափոխությունից հետո, օրինակ, Ամուլսարի պաշտպանության գործում տեղացիների ներգրավվածությունը մեծացել է, ինչը կարելի է կապել հեղափոխության հետ. նախկինում տեղացիները վախենում էին դուրս գալ և պայքարել իրենց իրավունքների համար, իսկ այժմ ավելի համարձակ են (բնապահպան): Ամուլսարի պաշտպանության գործում տեղացիների ակտիվ մասնակցությունն ու ակտիվիստների հետ համագործակցությունը, ըստ բնապահպաններից մեկի, շատ կարևոր է, քանի որ առանձին մղվող պայքարը, գուցե, ցանկալի արդյունք չտար:

Խաղաղաշինական գործունեություն իրականացնողների նկատմամբ ճնշումները

Բանակի, պատերազմի ու խաղաղության թեմաները երկրում տեղի ունեցող բոլոր կարևոր գործընթացների ժամանակ մշտապես շահարկվել են նախկին իշխանությունների կողմից՝ այդպետպ փորձելով հասարակության լայն զանգվածներին հեռու պահել այդ գործընթացներին ակտիվորեն մասնակցելուց: Նման փորձեր արվել են նաև հեղափոխության օրերին, սակայն ինչպես նշում է իրավապաշտպաններից մեկը, այս անգամ մարդիկ ավելի զգույշ են վարվել տարածվող ինֆորմացիայի հետ. նախկին իշխանությունների կողմից տարածվող պնդումները հիմնականում ընկալվել են «ոչ իրատեսական»:

Հեղափոխությունից հետո խաղաղաշինական գործունեությամբ զբաղվողների թիրախավորման դեպքեր են նկատվել: Ըստ «Սևազգեստ կանայք, Հայաստան» խաղաղաշինական նախաձեռնության՝ քաղաքական շահարկումների նպատակով բազմապիսի մանիպուլյացիաներ են կիրառվել նշված խմբի ակտիվիստների, ՀԿ ոլորտի ներկայացուցիչների նկատմամբ: Մասնավորապես՝ «Ֆեյսբուք» սոցիալական ցանցում տեսանյութ է տարածվել՝ պատրաստված անհատ օգտատերերի, ինչպես նաև կազմակերպությունների էջերում տեղադրված նկարների ու հրապարակումների «սքրինշոթերի» հիման վրա, ըստ որի՝ «Սևազգեստ կանայք, Հայաստան» խաղաղաշինական նախաձեռնությունն, իբր, իրականացնում է ապազգային, հայրենասիրությանն ու բանակաշինությանը դեմ ուղղված գործունեություն: «Այդ ամենը, բնականաբար, արվում է կանխամտածված՝ նպատակ ունենալով դրանով ստեղծել բացասական հանրային տրամադրվածություն ՀԿ ոլորտի և վերջինիս ներկայացուցիչների հանդեպ» (իրավապաշտպան):

Նույն իրավապաշտպանը նաև մտահոգություն է հայտնում, որ պաշտպանության ոլորտի պատասխանատուները ոլորտի ՀԿ-ների հետ համագործակցելու, բանակում առկա խնդիրները քննարկելու ուղղությամբ մինչ օրս քայլեր չեն ձեռնարկել:

Վերջաբան

Սույն հատուկ զեկույցը կազմվել է 2018 թ. սեպտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին 13 իրավապաշտպանների, ակտիվիստների ու լրագրողների հետ ունեցած հարցազրույցների, «Փինք Արմենիա», «Իրական աշխարհ, իրական մարդիկ» հասարակական կազմակերպությունների, «Սևազգեստ կանայք, Հայաստան» խաղաղաշինական նախաձեռնություն տրամադրած նյութերի և տվյալների, «Իրավունքների պաշտպանություն առանց սահմանների» ՀԿ-ի՝ «2018 թվականի ապրիլի 13-20-ը խաղաղ հավաքների ընթացքում տեղի ունեցած մարդու իրավունքների խախտումների մասին հաշվետվության», ինչպես նաև «Հյուման ռայթս հաուս Երևան» իրավապաշտպան կազմակերպությունների միության կողմից իրականացված մշտադիտարկման տվյալների հիման վրա:

Հարցազրույցներ.

- Անի Խաչատրյան (2018 թ. սեպտեմբերի 6),
- Արփի Բալյան (2018 թ. նոյեմբերի 9),
- Արփինե Գալֆայան (2018 թ. սեպտեմբերի 6),
- Գեղամ Վարդանյան (2018 թ. հոկտեմբերի 22),
- Գոհարիկ Տիգրանյան (2018 թ. սեպտեմբերի 10),
- Դավիթ Պետրոսյան (2018 թ. սեպտեմբերի 5),
- Զառա Հարությունյան (2018 թ. նոյեմբերի 9),
- Ժաննա Ալեքսանյան (2018 թ. հոկտեմբերի 20),
- Լարա Ահարոնյան (2018 թ. նոյեմբերի 9),
- Հայարփի Բաղդասարյան (2018 թ. սեպտեմբերի 7),
- Մկրտիչ Կարապետյան (2018 թ. հոկտեմբերի 18),
- Վահան Կոստանյան (2018 թ. սեպտեմբերի 3),
- Տիրայր Մուրադյան (2018 թ. հոկտեմբերի 24):

ԿԵՑՑԵՆ ԵՐՈՒՆ ԵՎ ՀԱՍ
ՀԵՄՔՐՈՒՄ

ՆԵՐԿԻՇՈՒԹՅԱՆ
ՈՒԹՅՈՒՆԸ

**ՀՅՈՒՄԱՆ
ՌԱՅԹՍ
ՀԱՈՒՄ**
Երևան

իրավապաշտպան ոչ առևտրային
կազմակերպությունների միություն

Կայք՝
Սոցիալական ցանց՝

Հեռ.՝
Էլ. հասցե՝
Հասցե՝

<https://humanrightshouse.org>
<https://www.facebook.com/HRHYerevan>
<https://www.instagram.com/HRHYerevan>
+374 10 329032
hrhyerevan@gmail.com
Հովսեփի Էմին 119/2, Երևան 0012, Հայաստան

